

Prednosti i teškoće zdravog očinstva

Najčešći negativni stavovi muževa o »prirodnom planiranju obitelji«. Motivi »nosivi« zdrave intimne ekologije.

Marko LONČAR

1. POJMOVNA ODREĐENJA

a) »Zdravo očinstvo«

Govorimo o »zdravom očinstvu« prema službenom prijevodu Drugog vatikanskog sabora, *Gaudium et Spes* 52:

»Stručnjaci, osobito u biološkim, medicinskim, socijalnim i psihološkim naukama, mogu mnogo pridonijeti za dobro braka i obitelji i za mir svijesti, ako budu nastojali da – objedinivši svoj znanstveni rad – dublje osvijetle različite uvjete koji pogoduju zdravoj regulaciji ljudskog rađanja.«

U latinskom originalu za »zdravu regulaciju« stoji »*honestae regulatio-nis*« te znači doslovno »časno reguliranje«. Iz ovoga prijevoda vidi se svijest prevoditelja da je »zdravo« i »časno« u vrlo čvrstoj vezi pa se može u određenim uvjetima tretirati kao istoznačica, sinonim.

Možda bi u prijevodu nekog ne-crkvenog teksta ovakav tretman riječi »*honestus, -a, -um*« bila velika pogreška, no ovdje to zasigurno nije zbog širokog pojma zdravlja u kršćanskoj literaturi.

b) Treba li reći naravno ili pak prirodno planiranje obitelji (PPO)

Pojam PPO je doslovni prijevod uobičajene engleske kratice »*Natural Family Planning*«. Ostavljamo po strani raspravu o tome je li bolje reći »naravno« ili »prirodno«, gdje »prirodno« više ističe povezanost sa širokim općenitim zakonima života na zemlji, a »naravno« više unutarnju strukturu ljudskog bića. Izraz PPO uzimamo kao jezičnu konvenciju, nazivajući istim izrazom oboje, a na posebnom mjestu prema jednom i drugom izrazu želimo obraditi pitanja životne prakse i njeno teoretsko opravdanje.

c) Što znači PPO

Dvostruko je značenje PPO:

1) Težnja za postizanjem željenog začeca planiranim uzdržavanjem i planiranim vršenjem seksualnog odnosa, usklađeno sa znakovima plodnosti žene i fiziologijom muškarca;

2) Težnja za postizanjem harmoničnog seksualnog života uz dosadašnji broj djece. Taj cilj postiže se uzdržljivošću u vrijeme plodnih dana žene, odnosno u plodne dane para.

d) »Prirodno planiranje porodâ« ili »Prirodno reguliranje začecâ«

U njemačkom govornom području rabio se dugo Knausov pojam: »Prirodno reguliranje porodâ« (iz g. 1934.).¹ Pošto je pater Barnhard Häring žestoko ustao protiv »prirodnog reguliranja porodâ«, tvrdeći da se tu reguliraju samo porodi i produciraju neprimijećeni abortusi,² dr. med. Josef Rötzer mijenja naslov svoje knjige od »Prirodna regulacija poroda« (njem. 1979, hrv. KS 1983) u »Prirodno reguliranje začecâ« (njem. 1990, hrv. KS 1991). Time se ističe činjenicu da u prirodi ljudske reprodukcije vrijedi načelo »sve ili ništa«. Eksperimenti sa životinjama ne mogu se prenijeti na normalni ljudski život. Prije se eksperimentiralo kokošjim jajima koje se ostavilo dugo vremena pa tek potom stavilo pod kvočku i dobilo hendikepirane piliće: bez značenja za ženu. Razvoj začetka se od Hipokrata do pred moderno doba studirao na kokošjim jajima, ali u svijesti da žena nije kvočka. Crkveni naučitelj Klement Aleksandrijski, vjerojatno znajući i za takav eksperiment, opominje muževe da se ne ponašaju kao oroz, koji imaju seksualnu aktivnost po danu.³ Naročitu ulogu u potonjoj promjeni Häringove argumentacije imala je činjenica što je Rodrigo Guerrero, poznat po studijama o »prestarjelim gametama«, došao do zaključka da je od Häringa pretpostavljeni efekt bar za vrijeme nakon ovulacije isključen: »U vezi s mogućim abortivnim učinkom zbog ostarjelih spermija u ženskom traktu, jasno je da simptomermalna kao i metoda sluzi koja ograničava seksualnu aktivnost na vrijeme nakon ovulacije – po

- 1 H. KNAUS, *Der Weg zur natürlichen Geburtenregelung. Die periodische Fruchtbarkeit und Unfruchtbarkeit des Weibes*, Wien, Maudrich 1934.
- 2 B. HÄRING, »Neue Dimensionen verantworteter Elternschaft«, u: *Theologie der Gegenwart*, 19. god., sv.1, (1976) 1-12; Engleska verzija ne govori, kao njemačka, o »prestarjelim gametama«, nego specificira »prestarjelost spermatozoa i naročito jajašaca«, jer je pretpostavljao 3 dana života jajašca. Takvo kolebanje u navodnju uzroka ne slaže se s apodiktičnim tonom, kojim se iznosi glavna tvrdnja. Bernhard Häring, »New Dimensions of Responsible Parenthood«, u: *Theological Studies*, vol.37, nr.1 (1976) 120-132, cit.p.121: »There is an undeniable relationship between the frequency of spontaneous abortion and the overripeness of spermatozoa and especially of the ova. Does this not mean that the rhythm method acts frequently rather as a means of 'birth control' and not simply as contraception, whenever it allows fertilization with aging gametes?«
- 3 K. v. ALEXANDRIEN, Paedagogus; GCS 12,87-292 knjiga II, pogl. X. 96,2 u njem. prijevodu: *Bibliothek d. Kirchenväter*, Hrsg. O. Bradenwehr, J. Zellinger, J. Martin 1934 ff, Kösel-Verlag, München, II. Reihe, Bd. VII u. VIII, Der Erzieher; mjesto je u Bd. VIII, s. 103.

definiciji – pružaju punu zaštitu.«⁴ Vrednovanje Häringovog postupka i Guerrerovih radova nalazimo u posebnoj publikaciji Rötzera, gdje se upućuje na neke velike nedosljednosti kod Guerrera čime njegovi radovi gube na uvjerljivosti.⁵ Ipak, Guerrero nije mogao toliko griješiti u svojoj struci da bi prihvatio Häringove sugestije. U međuvremenu i pater Häring rabi izraz »reguliranje začeca«.⁶

2. ŠTO ŽELIMO

Hoćemo pokazati da usklađenje seksualnog života s biološkim zakonitostima plodnosti, s vanjskim uvjetima bračnog života kao npr. gospodarskim, s općezdravstvenim činjenicama, s psihičkom opterećivosti braka i sličnim, služi na dobro i mužu i ženi i djeci, pa, prema tome, i društvu i Crkvi.

I. NEGATIVNI STAVOVI PREMA PPO

Negativne stavove uzimamo iz teorija takozvane »čiste znanosti«, gdje se nehotice odalo vlastito uvjerenje. Na taj način dobivamo izražene strahove muževa, budući da je donedavno znanost bila domena muškaraca.

1) *Apstinencija nije naravna.*

Liječnik *Sabinus* tvrdio je da zbog seksualne uzdržljivosti dolazi pomutnja pameti (παρὰφρονεῖν), jer se mozak otežava gomilanjem sjemena, a pozivao se na slučaj koji opisa Hippocrates o nekom Sythionu.⁷ Ove nevolje prate takve uzdržljivce: Teška glava, gađenje od jela, groznice, smanjen apetit, loša probava, kočenje udova i nepokretnost; ljudi koleričnog, ili žučnog temperamenta postaju tužni, bezvoljni, bojažljivi i zdvojni jer se žuč izljuje, a sluz – jedan od bitnih elemenata zdravog života – postaje gorka i slana, čovjek mijenja boju jer višak ne odlazi.

4 R. GUERRERO, »The Aging of Gametes: The Known and the Unknown«, u: *The Linacre Quarterly*, vol. 45, Nov. 1978, No. 4, pag. 345-357, citat str. 351 (u originalu): »In relation to the possible abortifacient effect of the spermatozoa aged in the female tract, it is clear that the symptothermic or mucus method restricting sexual activity to the postovulatory period offer, by defintion, total protection.«

5 J. RÖTZER, »Verantwortete Elternschaft. Warum sollte die Zeitwahl problematisch sein?«, u: *Die Neue Ordnung*, Jg.32, Heft 1 (1978), str. 1-15.

6 B. HÄRING, *Frei in Christus, Moraltheologie für die Praxis christlichen Lebens*, 3 Bde, Herder Freiburg-Basel-Wien, 1989² (1980¹), svezak II, str. 496.

7 Referira: GALEN, *Comm. 1 in Hippocr. epid.* 3,4 (17A 521 K)

Galen, koji prenosi ove podatke, na temelju zapažanja na jednom udovcu zaključuje da je zadržavanje sjemena vrlo štetno, pogotovu ako se je pret hodno priviknulo na seksualno ophođenje; dalje tvrdi da opisani simptomi nestaju obavljanjem seksualnog odnosa.

Jeronim govori o prestrogom postu kao sredstvu uzdržljivosti i primjećuje kako se događa onima koji se odvajaju od ljudi da bi postili i živjeli djevičanski: »Ja sam poznao neke jednog i drugog spola, osobito od onih što stanovahu u vlažnim i hladnim ćelijama, koji šenuše pameću sa suvišnog posta, te ne znadijahu ni što da rade, ni kud da se okrenu, ni što da govore, ni o čemu da muče.«⁸

U raspravu o PPO uvodi se gdje kad izreka Drugog vatikanskog sabora GS 51: »Gdje je pak prekinut intimni bračni život, nerijetko može doći u opasnost i vjernost supruga i dobro djece: tada je naime u pogibelji i odgoj djece i potrebna hrabrost da se prihvati daljnji porod.«

Jakob David piše: »Sabor upozorava sasvim otvoreno s realističnim iskustvom činjenicu, da od pomućenog i neispunjenog seksualnog života supružnika trpi i odgoj djece, dapače i spremnost imati djecu. Mogu nastati nesnosne napetosti, koje ni u kom slučaju nisu pogodne za djecu.«⁹ Pod pritiskom takvih razmišljanja Švicarska »sinoda 72« žuri se najprije reći da roditelji sami trebaju birati metodu kontracepcije ako nastupi situacija u kojoj neko vrijeme ili trajno treba ograničiti broj djece.¹⁰ Biskupska konferencija Švicarske pak »preporuča« izbor vremena kao metodu planiranja začeca.¹¹

I prije Knausa raspravljalo se među teolozima je li obdržavanje ritmova naravno ili protunaravno. Pseudonymus piše, Anonymus ga napada. Sama ta činjenica dovoljno pokazuje mučnu i tragičnu atmosferu nepovjerenja, kao u našoj narodnoj pjesmi: »Bože mili čuda velikoga, kad potjera ćorav šepavoga...« Pod pseudonimom Abbé A. L. pisao je luvenski teolog Auguste Joseph Lecomte (1824-1881) o spontanoj ovulaciji u ljudskoj vrsti i njenoj vezi s moralnim bogoslovljem.¹² Kritičar je ostao bez imena. On predbacuje Lecomteu kako brani bračni čin koji »ne služi začecu nego stjecanju zadovoljstva. Taj grubi senzualizam protivi se u visokom stupnju Božjim zakonima i dobiti društva. On predstavlja strašni zločin protiv

8 HIERONYMUS, *Demetr.* 17 = Izabrane poslanice sv. Jeronima. Preveo i izvornim bilješkama popratio o. Ivan Marković, Svezak II, Zagreb, Naklada i tisak Hrv. Katol. Tiskovnog društva 1908, str. 328-360, citat str. 356.

9 J. DAVID, *Ehe und Elternschaft nach dem Konzil. Ein praktischer Kommentar zu Ehelehre der Pastoralkonstitution*, Aschaffenburg 1968, str. 94.

10 *Gebet, Gottesdienst und Sakramente im Leben der Gemeinde*. Synodendokument der Sachkommission 2 der Diözese Chur n. 2124, biskupije Freiburg, str. 7, biskupije St. Gallen n. 5213 4.

11 Erklärung der Schweizer Bischöfe zur Enzyklika »Humanae vitae«, *Kirchenzeitung*, 19.12.1968.

12 Abbé A.L., doctor en sciences naturelles: *L'Ovulation spontanée de l'espèce humaine dans ses rapports avec la théologie morale*, Paris & Louvain 1873.

naravi«. ¹³ Time je izreku da se kršćani sa ženom sastaju »samo za rađanje djece« (ἐκ μόνῃ παυδοποιῶ) tumačio u smislu strožem nego to Crkva čini. ¹⁴

U širokoj propagandi metoda PPO vidio je A. Vermeersch »hercuzu prazne kolijevke«. ¹⁵ Pater Bernhard Häring, koji je kod takvih učitelja slušao predavanja, iznosi nauk enciklike *Humanae Vitae* na slijedeći način: »Time HV potvrđuje tradicionalnu misao: Prenošenje života mora biti intendirano kod svakog bračnog čina.« ¹⁶ Ovo Häring reče uz HV 13 gdje se govori o pravoj naravi muža i žene i o Božjem zakonu. Prema tome bi PPO bio protiv naravi. Međutim, ovdje je dobri pater pogrešno pročitao encikliku.

2) *Metoda funkcionira kod zdravih, kod bolesnih ne.* *Rezultat je bolesno potomstvo*

Grotjahn, socijalni higijeničar, odbacivao je već prije Knausa periodičnu uzdržljivost kao sredstvo reguliranja ljudskog potomstva. Tada je bila na snazi teorija Capellmanna. Grotjahn piše:

»Ta metoda zbog svoje nesigurnosti ne sprečava začecje u datom slučaju... dok s druge strane, ako bi se općenito primjenjivala ili od većeg dijela stanovništva, donosila bi djecu – bez sumnje – na nepravilan način, tj. bez obzira na vrijednost očekivanog potomstva.« ¹⁷

Jednako porazno sudi Niedermayer, profesor pastoralne medicine na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Beču 1930-1957: »Činjenica je neosporiva i od najveće važnosti za socijalnog higijeničara, koji je otvoren za opravdane misli zdrave eugenike: Da se metoda tim pogibeljnije u disgeničkom (kontraselekcijском) smislu mora očitovati, što više bude propagandom među svjetinom postala općom pojavom... To uzrokuje nužno da upravo zdrave žene bivaju isključene iz rađanja, dok, obratno, one žene rađaju, koje bi, u interesu vlastitog zdravlja i zdravlja potomstva, radije od toga trebale biti pošteđene.« ¹⁸

13 Godine 1874. u časopisu 'Consultor de los parrocos' u Madridu. Dostupno u: *Analecta juris pontificii*, 13. niz, 1874, Sp. 995 sl.

14 Da izreke koje rigoristički zvuče treba tumačiti u smislu Crkve, a ne strože, pokazuje i ekskomunikacija rigorista Leonarda Feeneya od 4. veljače 1953, jer je izreku »izvan Crkve spasenja nema« tumačio strože nego to Crkva čini. Dokumentacija: DENZINGER-SCHÖNMETZER, *Enchiridion symbolorum definitonum et declarationum de rebus fidei et morum*, cd. 35, Herder, br. 3866 (u prijašnjim izdanjima neobjavljeno).

15 A. VERMEERSCH, »De prudenti ratione indicandi sterilitatem physiologicam.« *Periodica de re morali canonica liturgica* 22 (1934), 246 sl.

16 B. HÄRING, *Krise um Humanae vitae*, Tehologische Brennpunkte, nr. 17, Bergen Enkheim 1968, str. 54.

17 A. GROTTJAHN, *Hygiene der menschlichen Fortpflanzung, Versuch einer praktischen Eugenik*, Urban u. Schwarzenberg, Berlin u. Wien, 1924, str. 61.

18 DDr. A. NIEDERMEYER, *Handbuch der speziellen Pastoralmedizin*, u 6 svezaka, 1949-1952, Herder, Bd. 2. (1950), str. 61.

3. Metoda je nesigurna

»Može se reći« – piše Van de Velde – »da se sumnja u pouzdanost ovdje citiranih teološko-medicinskih publikacija i na njima temeljenih savjeta pokazala i više nego opravdana. To je razlog, zašto ja izražavajući svoj osnovni stav odbacujem taj navodni izlaz iz teškoća.«¹⁹

»Životni je vijek (neoplođenog) jajašca, računaju neki autori, kojima se priklanjam, do 15 dana. Ipak, najpogodniji momenat za nastanak začeca nalazi se kratko nakon prsnuća folikula, dakle oko dvanaestog i trinaestog dana nakon početka prethodne menstruacije. U to vrijeme se događa u skladu s iskustvom većina začeca.«²⁰

Isti autor u knjizi *Die Vollkommene Ehe* ilustrira ove tvrdnje. Temperatura buđenja pokazuje kada dolazi do ovulacije, a na dvadeset sedmi dan ciklusa ucrtan je križić kao znak smrti jajašca.²¹ To djelo imalo je veliku ulogu u otkriću bazalne temperature kao indikatora ovulacije.

O PPO (o kalkulacijskoj metodi) pišu mr. sc. dr. Elko Borko i prof. dr. sc. Lidija Andolšek: »Taj način zaštite od neželjene trudnoće nije pouzdan, jer se zbog drugih utjecaja, kao što su na primjer prvi odnošaj, promjena okoline, razni snažni osjećajni doživljaji i tjelesni naponi, pojavljuju dodatne (paraciklične) ovulacije.«²²

Slično o tom piše se u stranoj literaturi. Koliko mi je poznato pojam »paraciklične ovulacije« uveo je Gerster.²³ Pod tim pojmom misli se na ovulacije koje se javljaju izvan spontanog ciklusa, ili ih se takvima pretpostavlja. Polazilo se od zapažanja na nekim sisavcima – kunićima, lasicama i mačkama – i primijetilo vezu između vremena parenja i mogućnosti oplodnje; ta je veza postojala i u udaljenije vrijeme od vrhunca plodnosti. U tim pokusima govorilo se o provociranoj ili violentnoj ovulaciji.

19 Dr. Th. H. VAN DE VELDE, *Die Fruchtbarkeit in der Ehe und ihre wünschenswerte Beeinflussung*. Montana-Verlag A.G., Medizinische Abteilung: Benno Konegen, Horw-Luzern, Leipzig und Stuttgart 1929, str. 20.

20 Nav. dj., 111.

21 Dr. Th. H. VAN DE VELDE, *Die Vollkommene Ehe. Eine Studie über ihre Physiologie und Technik*. Original 1926, 64. izdanje bez godine (nakon 1953), str. 220.

22 E. BORKO, L. ANDOLŠEK-JERAS, *Planirajmo potomstvo. Metode reguliranja začeca*, Jugoslavenska medicinska naklada, Biblioteka: *Sve o zdravlju – Sve za zdravlje*, br. 9, JUMENA, Zagreb 1980, str. 46.

23 GERSTER, *Die Versagerfrage in der Lehre Knaus*. B. Schwalbe, Basel 1946; dalje u člancima *Schweizer med. Wochenschr.* 1946. n. 17, p. 371; »Einiger über den Zyklus der Frau«, *Schweizer med. Wochenschr.* 1943, n. 32; *Schweizer med. Wochenschr.* 1937, n. 11

4. Metoda je protiv kreposti

Ako sve ovo spojimo, ostaje kao zaključna riječ da metoda nije moralna, ili bar da se protivi kreposti. Tako se može naći u literaturi protiv PPO jedna čudna koalicija, iliti čudno savezništvo progresista i konzervativaca; mjesto ostalih neka su navedeni Van de Velde i Niedermeyer.

De Velde:

»Kraću ili dužu apstinenciju odbacujem, jer je za zdrave bračne drugove nenaravna i veoma štetna po tijelo i dušu, dok za dobro sporazumijevanje bračnih drugova donosi velike opasnosti budući se protivi smislu ženidbe i potresa joj temelje. To sam u prethodnom dovoljno razložio, te smatram dovoljnim ovdje upravo ovim riječima na isto podsjetiti, bez daljeg objašnjavanja i obrazloženja.

Tako ostaje samo izlaz primjenjivati antikoncepcijska sredstva. Ne može se taj put nikako nazvati siguran i ugodan: ipak, želi li se izbjeći oba ekstrema – neograničenu plodnost i uzdržljivost, – prijeko je potrebno njime krenuti.«²⁴

Niedermeyer:

»Sigurno je, dalje, da je dopustivost izrečena unutar navedenih granica samo kao 'medium cavendi onanismi' (=sredstvo za izbjegavanje onanizma, op. prev.), prema tome kao koncesija ljudskoj slabosti. To znači da bračni drugovi koji teže prema savršenoj kršćanskoj kreposti i dalje imaju alternativu: ili bezrezervna upotreba ženidbe ili bezrezervno odricanje iz nadnaravnih motiva.«²⁵

II. PRIKAZ MOGUĆNOSTI PPO

Pošto smo prikazali neke od pridržaja protiv PPO, imamo otežanu zadaću pokazati:

1. da je taj način života u skladu s naravi ljudske vrste,
2. da donosi maksimum zdravlja budućem naraštaju,
3. da je to prema sadašnjim dostignućima znanosti i prakse pouzdan način reguliranja začeća,
4. da je taj način života u skladu s kreposti bračne čistoće, ili bračne stidljivosti, ili – prema latinskom – da je dio kreposti koja se zove *temperantia* i u specijalnom slučaju *castitas coniugalis*.

24 *Die Fruchtbarkeit in der Ehe*, 1929, str. 85.

25 *Pastoralmedizin* II, str. 75.

1. PPO je u skladu s prirodom

Promatramo li čovjeka kao biće prirode, kao onaj čimbenik koji od prirode sebi stvara okoliš, tada moramo ustvrditi da je čovjek sebi bliži negoli okoliš. Prva nam je, dakle, misao:

a) Ekologija ili zdravlje okoliša treba počinjati od čovjeka

Pita li se za zdravu hranu, misli se na moguću štetu za čovjeka ako jede otrov. Danas nije pitanje, jedemo li otrove, nego koliko. Nije pitanje ne trovati se, nego koliko je moguće malo otrova uzimati. Odgovornost se prenosi i na slijedeću generaciju: Mogu li sebi dopustiti i na savjest navaliti da nam djeca i unuci dobiju nekoliko puta više otrovnih tvari od pesticida na njivama, od ispušnih plinova iz automobila, od otpadnih tvari kemijske industrije, od ratnih razaranja, od iskorištavanja atoma. Uz takva pitanja muž sebi treba postaviti i pitanje: mogu li si dopustiti, da najbolju »njivu« – ženu (ovaj naziv prati ženu stoljećima u poganskoj i kršćanskoj literaturi) – otrujem »pesticidom« pilule; mogu li si dopustiti, da moguće vlastito dijete uspoređujem sa štetnim »korovom«. Kad je vlastito tijelo u pitanju, muževi su bez crkvene pouke čistunci, onako kako i sama narav zahtijeva, a dobro bi bilo da su takvi čistunci i u odnosu prema svojim ženama. »Sine moj, sačuvaj zdravom svježinu svoje mladosti, ne daji svoje snage tuđinkama! Jesi li na svomu polju našao plodnu njivu, razbacuj smireno svoje sjeme za nastavak tvoga roda! Tada će te djeca okružiti, postat će velika s povjerenjem u časni rod!« (Sirah 26,19-21; Sinajski kodeks).

Je li u pitanju *čistoća vode*, u vezi je s čovjekom, jer on je pije svaki dan. Ako pogledamo biološke tokove u ženi, s ciklusom dolazi razdoblje s manje vode, pa onda s više vode, čime se mijenja i težina žene. Može li muž sebi dopustiti da to more, tu kolijevku života, zagadi i ostane miran? »Neka ti je blagoslovljen bunar, veseli se sa ženom mladosti svoje!« (Izr 5,18).

Zrak je ono što nam je u životu najviše potrebno. Bez hrane može se izdržati i do 40 dana, bez vode do tri dana, a bez zraka ni tri minute ne možemo biti pri svijesti. Žena je uređena tako, da zrak njenog bazalnog metabolizma ima drugu kvalitetu u fazi niske temperature, drugu opet u fazi povišene temeljne tjelesne temperature.²⁶ Može li si osjećajan muž dopustiti ometanje te naravne promjene zraka. Ne uzima li joj danas taj svjež zrak samo zato što ne zna da i sebi na taj način uništava vlastitu

26 K.G. DÖRING, »Über rhythmische Schwankungen von Atmung und Körpertemperatur im Menstruationszyklus«, *Pflegers Arch.* 250 (1948), 537; K.G. DÖRING, »Über die Bestimmung des Ovulationstermines mit Hilfe der rhythmischen Schwankungen von Atmung und Körpertemperatur«. *Klin. Wochenschrift* 27 (1949), 757.

svježinu života. U novije vrijeme govori se o kvaliteti života. Za muža će se u tu kvalitetu brojiti dobro gospodarstvo, ali zasigurno i dobra žena. »Gajenje stoke i obrađivanje polja pomažu tijelo, ali više nego oboje razumna žena« (Sirah 40,19; Mazoretski tekst i Sirijski prijevod). Misli li muž na svoju kvalitetu života, sjetit će se stare psihomedicine iz Svetog pisma, a glasi: »Mila je žena radost mužu svom, i znanje mu njezino kosti ojačava« (Sirah 26,13).

b) PPO je u skladu s ljudskom naravi

Imamo li na umu da zdravlje ne možemo steći na štetu zakona koji su upisani u ljudsku narav, moramo ponovno postaviti pitanje o naravnosti PPO. U prvom dijelu naveli smo stare autore tadašnje »čiste znanosti« te usput i nehotice ustanovili da i učenjaci kuhaju svoj objed kao i svi drugi ljudi, vatrom i vodom.

U novijoj raspravi ima veliku ulogu jedan savjetnik Njemačke biskupske konferencije, *August Wilhelm von Eiff*. On piše: »Područje međumozga, koje vjerojatno regulira stvaranje regulativnog hormona za hipofizu, kod ženskih štakora je veće nego kod muških životinja. S time se slaže zapažanje da je kod muških štakora, koji su kastrirani na prvi dan života, to područje međumozga znatno poraslo i da postoji izravna veza između veličine tog područja i stupnja ženstvenosti u seksualnom ponašanju životinja.

Valja znati da takva zapažanja na štakorima nisu nevažna za proučavanje ljudske naravi. Naime, taj dio mozga nije evolucijom u tolikom stupnju promijenjen, a da ograničeni zaključci na viša živa bića ne bi bili dopušteni. ... Pod nazivom 'prirodno planiranje obitelji' svrstane metode ne mogu se u prvotnom smislu (primarno) smatrati prirodnima. Njih se mora to više pod antropološkim aspektima smatrati protuprirodnim. ... Činjenica da procesi učenja jednu prvotno neprirodnu metodu tako mogu modificirati da se antropološki ne osjeća neprirodnom, ne opravdava pridavanje predikata 'prirodna' što bi trebalo biti pridržano samo primarnom smislu.«²⁷

Ovaj način promatranja – prirodno je ono što imamo zajedničko s nižim vrstama životinja – pokazuje određenu ozbiljnost, ali ne ljudsku. Tvrda argumentacija pokazuje se kao »životinjska ozbiljnost«.

Pitanje je jako staro. Već ga *Toma Akvinski* postavlja kad istražuje je li umjerenost krepost: »Uz prvo valja reći da priroda teži prema onome što je jedinki prilično. Prema tome čovjek prirodno teži prema radosti koja mu je primjerena. A budući da je čovjek, kao takav, razuman, teži za onim

27 A. W. von EIFF, »Schutz des Lebens und personale Würde als Grundlagen der Geburttkontrolle«, *Stimmen der Zeit*, 200, Heft 8 (1982), 507-520, citati 510-11, 515, 516.

radostima koje su čovjeku primjerene, koje su prema razumu. I od ovih umjerenost ne zadržava nego radije od onih koje su protiv razuma. Otuda je jasno da se umjerenost ne protivi težnji ljudske naravi, nego se slaže s njom. Protivi se ipak težnji životinjske naravi, nepodvrgnutoj razumu.«²⁸

Ovaj Tomin odgovor, prema kojem se definicija »prirodnoga« određuje prema višoj, ne prema nižoj sposobnosti čovjeka, i danas je punovažna. Ipak, da netko ne pomisli, kako izbjegavamo današnju raspravu na biološkoj osnovi, iznosimo sliku ljudskog mozga ne bismo li lakše vidjeli kako je 'konstruiran' ljudski nagoni život i njegova kontrola. Usporedit ćemo to kratko sa životinjskim sustavima.

Ako uzmemo presjek mozga, u sredini se nalazi thalamus i hipotalamus s hipofizom. Taj dio je u načelu zajednički svim sisavcima. U njemu je nešto kao nagona ura. Ta ura funkcionira kod svakog živog bića na specifični način. Odatle dolaze poticaji, koji reguliraju plodnost i spolnu žudnju. Tako se bića razlikuju na ona koja godišnje imaju veći broj perioda za parenje, a potšo je u medicini uobičajeno to reći grčko-latinskim izrazom, ta se bića nazivaju *poliestrusne* životinje (πολύ = mnogo; estrus = spolna žudnja). Druge su životinje s jednogodišnjim vremenom parenja, *monoestrusne* životinje; slonovi imaju spolni žar jedanput u dvije godine, pa se kaže da imaju bianualni estrus (bis = dvaput, annalis = godišnji). Ljudska vrsta prema sustavu međumozga nema nikakve kočnice, te se mora označiti kao *semperestrusno* biće. Spolni nagon je tu spreman uvijek uzrokovati spolni čin. Čovjek bi prema tome bio najneobuzdanija životinja, neobuzdaniji od vrlo neobuzdanih štakora.

Priroda međutim ima drugi put za ljudsku vrstu. Dok kod životinja postoji totalna blokada i totalna deblokada seksualnog nagona, za ljudsku je vrstu predviđen posebni visokokvalitetni antiblokirni kočioni sustav pohranjen iznad očne šupljine i u čonom dijelu mozga, stručni naziv: orbitalni mozak i prefrontalni režanj. Anatomske promatrano, uočljiva je činjenica da je prefrontalni režanj i orbitalni dio mozga vrlo blizu međumozga. Međumozak se dovodi u vezu s nagonskim impulsima koji teže ući u mozak, a ti se nagoni u funkcionirajućem prefrontalnom režnju trebaju na ljudski način uklopiti u koncept života. Kod životinja su nagoni impulsi koji dolaze od međumozga regulirani instinktom. Tako se kod opisivanja čovjeka govori o »usponu regulativne funkcije u gornje sfere mozga (Funktionswanderung nach oben)«.²⁹

U definiciji onoga što je ljudskoj vrsti »naravno« ne smijemo uzimati u obzir samo međumozak, nego i taj »organ integracije« (Rötzer), jer samo u međusobnoj ovisnosti ta dva dijela mozga, ljudsko ponašanje postaje

28 T. AKVINSKI, *Summa Theologiae*, II-II, a. 141, ad 1.

29 E. KRETSCHMER, izdao W. KRETSCHMER, *Medizinische Psychologie*, 14. erg. u. bearb. Aufl., Thieme, Stuttgart 1975, str. 36.

uopće moguće.³⁰ Prema tome, taj dio mozga je objektivna datost, nezavisna od umišljaja i dotičnih subjekata, te s njom valja računati.³¹ Tko misli raspravljati o moralnim normama uređenja nagonskog života ne obazirući se na ovaj dio mozga, dovoljno će biti kažnjen ispunjenjem svojih pod-životinjskih želja. Velim »pod-životinjskih« jer životinje imaju kočnicu nagona na nižoj razini mozga, a ljudska vrsta ne. O takvim nagonskim ljudima Sveto pismo veli: »Zato ih je Bog preko pohota njihova srca predao nečistoći... sramotnim strastima... da na sebi prime pravednu plaću za svoje zablude« (Rim 1,24-27; usp. i Ef 4,19-20).

Nastanak neuroza – da se vratimo na prvi postavljeni problem – može se objasniti kao poremećaj ravnoteže između nagonskog dijela i kontrolnog dijela mozga. Premalo kontrole vodi nas u dezintegraciju osobe, previše kontrole u neurozu. *Virtus in medio*: za bračne drugove je to uglavnom PPO. Apostol njima veli: »Jedno se drugome nemojte uskraćivati, osim možda po dogovoru, za neko vrijeme, da se posvetite molitvi; zatim se opet sastajte, da vas ne bi sotona zbog vaše slabosti u uzdržljivosti³² uveo u napast« (1 Kor 7,5). Uostalom, ako nekome životne prilike nalažu trajnu uzdržljivost, i to je moguće provesti bez stvaranja neuroze, kako nas uči primjer Sigmunda Freuda, teoretičara neuroze, koji je, nakon što je u mladosti imao sa svojom ženom šestoro djece, dogovorom provodio potpunu uzdržljivost od četrdesete godine svojega života do smrti.³³ Da je takva kontrola moguća bez štete za zdravlje, pokazuju životom i one normalne osobe koje žive u uzdržljivosti djevičanskoga staleža. Toliko discipline nije, po pravilu, za bračne drugove ni potrebno ni dobro, jer nas uči i priroda i Apostol: »Svatko ima od Boga svoj posebni dar, jedan ovakav, drugi onakav« (1 Kor 7,7).

Pošto smo pokazali da je za psihički život bračnih drugova dobro ugraditi u svoj život nešto uzdržljivosti, valja nam se pozabaviti još nekim pitanjima o zdravlju potomstva.

30 J. RÖTZER, »Alternative zur Verhütungsmentalität«, in: *Schriftenreihe des 12. Int. Familienkongresses*, Wien, Oktober 1988, 3. Tag: »Verantwortete Elternschaft, Mut zur Familie«. Izdavač: Verein Familienkongress, A-1010 Wien, Elisabethstrasse 26; hrv. prema kasnijem dotjeranom manuskriptu: Mr. M. Lončar, Unter Hauptstr. 20, A-2475 Neudorf b. Parndorf.

31 Protivno tvrdi, ne spominjući neocortex: D. MIETH, *Geburtenregelung. Ein Konflikt in der katholischen Kirche*. Grünewald-Reihe, Matthias-Grünewald-Verlag, Mainz 1990, str. 23.

32 Zagrebačka Biblija ima riječ »izdržljivost«. Popravljen prema grčkom.

33 G. MARKUS, *Sigmund Freud und das Geheimnis der Seele. Die Biographie*, Langen Müller, München 1989, str. 180: »Freudov sve veći interes za temu seksualiteta išao je gotovo bismo rekli: kuriozno ruku pod ruku s vlastitom uzdržljivošću nakon prvih godina braka. Ma koliko je volio Martu, prekinuo je seksualni kontakt s njome otprilike nakon 40-te godine života nakon što mu je rodila šestoro djece a to je potvrđeno raznim Freudovim izjavama.«

2. PPO donosi za slijedeću generaciju maksimum zdravlja

Profesor G. K. Döring, veliki stručnjak za kontracepciju i pionir prirodnog planiranja obitelji pomoću temperaturne metode, neumorno ističe činjenicu: »Sve PPO metode imaju veliku prednost apsolutne neškodljivosti. Nema nuspojava ni rizika. Osim toga ne nastaju troškovi.«³⁴

Kritike L. M. Jungbloeta o povećanoj opasnosti za potomstvo nisu izdržale metodičku provjeru. Naime, teško je sedam godina nakon događaja, bez dnevnih protokola, utvrditi ma samo i dan ciklusa u koji je dijete začeto, a kamo li odrediti i fazu ciklusa, i još teže udaljenost prema ovulaciji. Takvim naknadnim ispitivanjem u domovima hendikepirane djece ne unapređuje se znanost nego se pothranjuju strahovi.³⁵ A strah je loš savjetnik. Zanimljivo je bilo jedno savjetovanje u organizaciji »The Human Life Foundation«.³⁶ Pozvana su bila dva autora koji zagovaraju starenje gameta i izvode otuda hendikepiranost djece. Orgebin-Crist stavlja naglasak na vrijeme pred očekivanu menstruaciju (str. 91), i time na prestarjela jajašca.³⁷ Drugi referent s istom osnovnom tezom – hendikepirana djeca zbog PPO, – Guerrero, iz sigurne činjenice kratkog vijeka jajašca izvodio je kao jedinu mogućnost starenje spermija. Tako su protusloveli jedan drugome. Obojica su donosili konkretne primjere uglavnom iz životinjskog svijeta, a pretpostavke o ljudskog vrsti. Guerrero je ipak donio i podosta analiza urednih zapisa. Analize su bile metodički slabe, ali ipak bolje od suprotne studije.

Ako se pogleda kolektive PPO i usporedi s prosjekom stanovništva, kolektiv PPO ima signifikantno zdraviju djecu. Takve usporedbe su korektnе.

Blandau, senior istraživanja o prestarjelim gametama u životinja, zaključio je raspravu na svoj, pomalo zlobni način: »Zaključujući

34 G. K. DÖRING, »Empfängnisregelung«, *Lexikon Medizin, Ethik, Recht*, hrsg. von A. ESER, M. VON LUTTEROTTI, P. SPORKEN. Unter Mitw. von F.J. Illhardt u. H.G. Koch Freiburg im Breisgau-Basel-Wien, Herder 1989, sp. 179-287, citat 284. Ista teza pojavljuje se i u svim izdanjima knjige G. K. DÖRING, *Empfängnisverhütung. Ein Leitfaden für Ärzte und Studenten*, u 9. prerađenom izdanju, Thieme, Stuttgart-New York, 1983, str. 27; isto tako i u uvijek iznova doradivanom kratkom naputku o temperaturnoj metodi: G. K. DÖRING, *Die Temperaturmethode zur Empfängnisverhütung*, G. Thieme Verlag, Stuttgart 1989¹⁰, 1954¹, pod naslovom: *Die Bestimmung der fruchtbaren und unfruchtbaren Tage der Frau mit Hilfe der Körpertemperatur*.

35 P. H. A. L. M. JUNGBLOET, *Mental and Physical handicaps in connection with overripeness ovopathy*, Univ. Amsterdam, Diss. 1971. Kritika Döring, v. prethodnu napomenu.

36 W. A. URICCHIO & M. K. WILLIAMS, *Proceedings of a Research Conference on Natural Family Planning*. The Human Life Foundation, 1972, pog. 6 (M.C. Orgebin-Crist) i pogl. 7 (R. Guerrero) s diskusijom.

37 U raspravi na pitanje Hillegersa: »Vi isključujete prestarjele spermije?« odgovara: Da.

utvrđujemo, ove su rasprave jasno pokazale da je vrlo povoljna stvar za svježe jajašce biti oplodeno svježim i pokretnim spermatozoidom. Unutar te tvrdnje nalazi se velika gomila neznanja. Ako pročitate literaturu o pojavi starenja, vrlo je zabavno srušiti razne hipoteze o starenju. Govorimo li o starenju gameta, mi govorimo o čitavoj skali pojava starenja u stanicama. U posljednje vrijeme pojavilo se 75 do 100 hipoteza o tome što zapravo pokazuje duboki ponor našeg neznanja prije nego što se događa na subcelularnoj i molekularnoj razini« (str. 108).

Slično neznanje postoji i u pitanju »neprimijećenih trudnoća«. To se pitanje postavlja u vezi s neželjeno neplodnim parovima, a studije su do sada izvođene samo u takvim kolektivima: ili su bili s dugom željenom trudnoćom, ili su pak dali poduzimati »oplodjenje u pokusnom stakalcu«, IVF (*in vitro fertilisatio*).

Nitko ne može zabraniti ni zametku da umre. Na osnovi eventualne činjenice da mnogo oplodjenih jajašaca umre prije definitivnog ugnježđenja ne može se izvoditi pravo smanjenja dobrih uvjeta za oplodnju, to jest pravo da lijekovima smanjimo mogućnost ugnježđenja novonastalog pre-embrija. Toliko neka je prije rasprave kazano.

Radioimunološki test trudnoće, nazivan R525, koji se temelji na otkrivanju antitijela na javljanje embrija (tj. na tzv. komponentu - human Corionic Gonadotropin-a), pokazao je pozitivne rezultate. Uobičajeni klinički testovi trudnoće ostali su negativni. Istraživači su govorili o »klinički neprimijećenom gubitku ploda«,³⁸ dok su u metodičkom dijelu iste studije govorili o određenoj koncentraciji hCG kod koje se »pretpostavlja veza s trudnoćom«. ³⁹ Jedan podatak je uzdrmao tu pretpostavljenu vezu s trudnoćama: naime u produženim ciklusima ta je pojava bila vrlo česta. To je zahtijevalo provjeru je li taj rezultat izazvan vremenom ovulacije, konkretnije hormonom LH. Naime, u dužim ciklusima LH vrhunac dolazi poslije. Kontrolna studija utvrdila je da je upravo LH vrhunac odgovoran za taj pozitivni hormonalni rezultat.⁴⁰

Takve cikluse s pretpostavljenim trudnoćama urednik stručnog časopisa »Fertility and Sterility«, dr. Paul G. McDonough, naziva »Cinderella

38 A. J. WILCOX, C. R. WEINBERG, J. F. BAIRD, J. P. SCHLATTERER, R. E. CANFIELD, E. G. ARMSTRONG, B. C. NISULA, »Incidence of early loss of pregnancy«, *The New England Journal of Medicine*, Vol. 319, July 28, 1988, Nr. 4, p. 189-194, citat str. 192.

39 str. 190: »We ... chose three consecutive days of a urinary hCG level above 0,025 ng per milliliter as our criterion for an elevation of hCG presumably associated with pregnancy.«

40 E. M. WALKER, M. LEWIS, W. COOPER, M. MARNIE, P. W. HOWIE: »Occult biochemical pregnancy: fact or fiction?«, *British Journal of Obstetrics and Gynaecology*, Vol. 95, July 1988, pp. 659-663. Str. 659: »These levels of 'hCG' occurred at or soon after ovulation and could be explained by LH cross-reacting in the RIA. [...] These results raise the possibility that the frequency of clinically unsuspected 'biochemical pregnancy' may have been substantially overestimated.«

cycles« ili Pepeljugin ciklus: u engleskom je poznat »Pepeljugin ples«, koji ide samo do ponoći. Izraz želi pokazati da dosadašnje spoznaje nemaju pravi znanstveni temelj i da je potrebno provesti istraživanje ponovo, gdje se istodobno prati i -hCG i LH. Isto tako potrebno je radi jasnoće provesti istraživanje na zdravim osobama kako bi se otkrila fiziološka norma.⁴¹ Ako netko u Zagrebu želi ući u tu raspravu, može umjesto skupog određivanja LH vrhunca uzeti jeftina, ali provjerena kućna zapažanja prema simpto-termalnoj metodi i k tome radioimunološke testove SB6, Wellcome 895 za određivanje hCG. Tek onda će se nešto više znati i o hormonalnim zakonitostima i o eventualnim neuspjelim trudnoćama.

3. *Moderne metode PPO su pouzdane*

U najvećem dijelu javnosti, kao i među liječnicima, čuje se izreka da su prirodne metode vome nepouzdanе. Naveli smo Van de Veldea, s njegovih 64 nepromijenjenih izdanja knjige »Savršeni brak«. Prikazana shema o smrti jajašca je velika greška. Greška pak ne postaje istinom ako se uporno ponavlja. Knjige koje se ne dorađuju i dugo godina imaju uspjeh, imaju često pored mnogo svjetla i mnogo sjene. Tako je i s tom knjigom. Dobra pretpostavka o ovulaciji povezana je s pogrešnom pretpostavkom o vrlo dugom životu jajašca. Tako je ta knjiga bila za praksu PPO neuporabljiva, dok nije dr. med. h. c. Wilhelm Hillebrand pronašao vrijednost dobre pretpostavke o međusobnoj ovisnosti temperature buđenja i ovulacije.⁴² Istina, onako uska veza nije, kao što je na mnogim termometrima za žene napisano, gdje se navodi »dan ovulacije«. Pa ipak, zna se da je na posljednja 4 dana niske temperature i do 2 dana povišene temperature moguća ovulacija. Prema tome, ako se ima tri točke jasno povišene temperature (od posljednjih 6 niskih vrijednosti uzimamo najvišu, zatim se traže tri uzastopne više, a razlika treba biti kod svake 0,2 C = Döringovo pravilo temperaturne metode), zna se da je ovulacija prošla i da do iduće menstruacije nema mogućnosti začeca. Taj porast temperature vrlo je često između dvanaestog ili sedamnaestog dana, ali može biti i na dvadeset peti i na trideset šesti dan. Žena, dakle, znade mora li još očekivati ovulaciju ili je već prošla, te joj ostaje na raspolaganju 11 neplodnih dana. Rudolf Vollmann objavio je još g. 1953. podatke, te je na osnovi istih zapisa utvrđeno kako su trudnoće nastajale od osmog do trideset šestog dana ciklusa, a kad ih je usporedio s temperaturom (temperatura ispod prosjeka, temp. iznad prosjeka), trudnoće su bile u dane -1 do -6 i na dan

41 *Fertility and Sterility*, Vol.50, No.6 December 1988, pag. 994: Comment.

42 K.G. OBER, »Dr. med. h. c. Wilhelm Hillebrand«, *Geburtshilfe u. Frauenheilkunde* (1960), 188-192.

+1.⁴³ Jedna iznimka je bila na dan -9, što znači zakašnjenje porasta temperature nakon ovulacije. Prema tome, nakon porasta temperature nije primijećena nijedna ovulacija. Ako se prije za začće na dvadeset šesti dan govorilo o predmenstruacijskoj ovulaciji, takav govor pripada prošlosti, jer u dotičnom ciklusu žena nije dobila menstruaciju, a da nije zatrudnila dobila bi menstruaciju na dan $25+15=40$, dakle na četrdeseti dan. Broj 15 označuje u toj formuli orijentacijsku vrijednost trajanja žutog tijela. Ako dotična žena obično ima ovulaciju između dvanaestog i sedamnaestog dana, pa jednom u dvije godine dođe do jednog tako dugackog ciklusa, u tome će imati jednu ovulaciju, koju se prema staroj normi nazivalo paracikličkom. Takva iznenada pomaknuta ovulacija nema više tako zvučno ime, nego se jednostavno govori o »pomicanju termina ovulacije« (Rötzer, Tablica 10. i 11.), ili se svrstava pod naslovom »česti primjeri« (E. Billings, Ilustracija 3 »Dugi ciklus«, Ilustracija 8 »Ciklus u kojem je došlo do stresa«, str.82). Zvučna imena su napuštena, jer su trebala označavati ovulacije zbog seksualnog čina, a takvih u ljudskoj vrsti nema.

Osim toga, ima studija, koje u vremenu nakon pretpostavljene ovulacije (post-ovulacijski) nemaju ni jedne jedine trudnoće. Te studije su prikazali: Vincent 8.136 ciklusa,⁴⁴ Rudolf Vollmann (1940-1975) 31.570 ciklusa,⁴⁵ Rötzer (1968-1980) 17.026 ciklusa.⁴⁶ Dalje Los-Angeles-studija (1979-1981), Ghosh i ostali (1978-1980). U dvadesetom izdanju svoje knjige *Prirodno reguliranje začća* (= drugo hrvatsko, KS, 1991) Rötzer izvješćuje o 200.000 (slovima: dvjesto tisuća) ciklusa, bez pokazatelja violentne ovulacije, to jest bez iznenadne trudnoće u fazi koju po metodičkim pravilima označuje kao fazu nakon moguće plodnosti.

Na primjeru Los-Angeles-studije možemo vidjeti kako već prva pouka prirodnih metoda djeluje u društvu: ljudi se oduševavaju mogućnošću, ali nemaju dosljednosti – ipak se u grupi koja želi stabilnost obitelji pomoću PPO-metoda može vidjeti prilično nataliteta u odnosu prema grupi koja ništa ne poduzima; nadalje, oni koji su pratili znakove i temperaturu imaju manji postotak trudnoća koje se svode na nedosljednost primjene; kad se napokon pogleda na zakazivanje same metode – to jest, kad sama pravila metode zakazuju – ovulacijska pokazuje 3 iznenadne trudnoće na 100 žena u godini dana (Pretpostavka E. Billings, na osnovi drugih studija),

43 R. VOLLMANN, »Über Fertilität und Sterilität der Frau innerhalb des Menstruationszyklus«, *Arch. f. Gyn.* 182 (1953) 602-622.

44 B. VINCENT, *Methode thermique et contraception*, Masson, Paris 1967.

45 R. F. VOLLMANN, »How effective is rhythm?« - *Fam. Plann. Perspect* 7 (1975), 195-214.

46 J. RÖTZER, »Erweiterte Basaltemperaturmessung und Empfängnisregelung«, *Arch Gynäkol* 206 (1968), 195-214; J. RÖTZER, »The sympto-thermal method: Ten years of change«, *Linacre Q* 45 (1978), 358-374.

dok je za kombiniranu (simpto-termičku) metodu navedeno da je bila bez greške.

Ostalo, što bi bilo vrijedno znati o metodičkim pravilima prirodnih metoda, objavljeno je u knjigama:

Dr. Evelyn Billings & Ann Westmore, *Billingsova metoda. Upravljanje plodnošću bez kemijskih ili mehaničkih sredstava*, Zagreb, Obiteljski centar – Kaptol 3, 1991 (=engl. 1980). Za one koji imaju neproblematično zapažanje i ne previše stresa.

Dr.med. Josef Rötzer, *Prirodna regulacija začeca*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, kolovoz 1991, drugo hrvatsko izdanje (20. njemačko doradeno izdanje). Standard za metodičku pouzdanost! Dosljednost dnevnog zapažanja, koje traži ova metoda, pomaže dosljednost provođenja metodičkih pravila. Time se povećava i »praktična pouzdanost«.

Za liječnike i savjetnike postoji manuskript u pisca ovih redaka, a priprema se kao publikacija Udruženja katoličkih liječnika Hrvatske:

Petra Frank i Elisabeth Raith, *Prirodno planiranje obitelji. Fiziološke osnove, usporedba metoda, djelotvornost. Prikaz za liječnike i savjetnike*. Predgovor: Prof. dr. Gerd K. Döring, Springer-Verlag, Berlin-Heidelberg-New York-Tokyo 1985.

4. Pripomena o moralu

Ne možemo iscrpno raspravljati o moralnim normama. Samo ćemo donijeti jednu malu pripomenu.

Narav se od davnine naziva prema grčkoj riječi φύσις. Ovdje se predstavlja postupak koji je u skladu s *fizio-logijom* i to u dvostrukom smislu:

- s fiziologijom plodnosti i
- s fiziologijom ljudskog mozga.

Zato možemo reći da se u promatranju fiziologije pokazuje mnogo više negoli mehanički zakon. Pokazuje se put koji je priroda zacrtala da ga nasljedujemo.

Uzmemo li davno djelo koje napisao kardinal Melchior Cano »O izvorima teološke spoznaje«, na koncu ove rasprave, vidimo opravdanost njegove tvrdnje da među izvore teološke spoznaje treba uvrstiti i prirodnu znanost. Istina stavio ju je na deseto, tj. posljednje mjesto. Ali, ipak!

Saznati sve važne aspekte, čin je spoznaje. Saznati i po tome činiti u Svetom pismu se zove *συνείδησις*, savjest. Krštenje je »molitva za dobru savjest« (1 Pt 3,21). Zato kršćanin treba imati »soli u glavi«. Ta, glupe kreposti nema! Neka ovo predavanje malo pomogne, u jednom važnom životnom području – u obitelji – ispunjavati volju Božju. Odnos prema seksualnosti čini se pri površnom promatranju sasvim sporedna stvar. Zato još jedan citat iz Novog zavjeta: »Ovo je, naime, volja Božja: vaše

posvećenje, to jest da izbjegavate bludnost, da svaki od vas zna steći/posjedovati svoju 'posudu' u svetosti i časti, ne u strasti požude kao pogani koji ne poznaju Boga« (1 Sol 4,4sl). S izrazom »posuda« misli se na ženu ukoliko je žena. Za određeni sterilni način našeg kršćanskog razmišljanja taj je izraz pravi skandal: Apostol taj skandal ne ublažuje, nego, zbog pojačanja, stavlja ga u okvir redaka 1–8 gdje se 7 puta zaziva ime Božje! Oko poštivanja »posude« vezane su zapovjedi 4–6 i 9, a pod izrazom »da u trgovini nitko ne griješi« sedma, osma i deseta.

Stoga što *per definitionem* traži međusobno uvažavanje bračnih drugova i obzir prema životnim prilikama, a isto tako respekt prema zakonima upisanim u ljudsku narav – PPO predstavlja put kreposti.⁴⁷

ADVANTAGES AND DIFFICULTIES OF HEALTHY FATHERHOOD

Marko LONČAR

Summary

The author reflects on healthy fatherhood in the sense of the Council constitution "Gaudium et spes", No. 52. He endeavours to show that the balance between sexual life and biological laws of fecundity, external conditions of matrimonial life such as economic ones, general health facts, psychic pressures etc. in married life, benefits husband, wife and children, therefore society and the Church as well.

Natural family planning, in favour of which the author is pleading, requires, on the one hand, mutual regard of the couple and consideration of their life conditions; on the other hand it understands respect of laws immanent to the human nature. Furthermore, natural family planning is the path of virtue.

47 Završavamo ovom misli bivšeg krakovskog nadbiskupa Karola Wojtyle sadašnjeg pape Ivana Pavla II. iz uredno predanog, ali zbog nejasnih razloga voditelja rasprave, neodržanog govora na Drugom vatikanskom saboru: In usu matrimonii etenim unio personarum, mariti scil. et uxoris, *tuncmodo revera personali perficitur, quando simul ordinis naturae respectum uterque habeat*. Ut ergo ambo, i.e. unio revera personalis et respectus ordinis naturae, actu sint, *opus est verae virtutis*. Acta Conc. Vaticani II. - Periodus IV, Tom, 4,3, Pag. 242.